

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-160.2025.17>

УДК 373.2.015.3:159.942]:821.161.2-1

Ніколаєску І. О., Соловей Ю. О., Омеляненко А. С.**ЛІТЕРАТУРНІ ВИМІРИ ПЕЙЗАЖНОЇ ЛІРИКИ У ФОРМУВАННІ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Дитяча література в цілому та пейзажна лірика у сприйнятті дітьми дошкільного віку зокрема – потужний об'єкт досліджень у сфері психолого-педагогічних та філологічних наук, що сприяє репрезентації особливого періоду становлення емоційної сфери особистості дитини та переходу з дошкільного віку у молодший шкільний вік.

Стаття досліджує вплив пейзажної лірики на формування емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку. Авторами наукового доробку підкреслено, що емоційний компонент присутній у всіх психічних процесах і станах людини, формуючи основу будь-якої її активності та сфери діяльності. Наголошено, що старший дошкільний вік є сенситивним щодо формування емоційної сфери дитини, як складного психологічного явища, що охоплює розвиток навичок соціальної взаємодії, здатність регулювати емоції та поведінку в колективі, формування міжособистісних зв'язків, а також становлення самооцінки та ідентичності.

Акцентовано увагу на тому, що дитяча література, з її фокусом на відображенні широкого спектру емоцій, станів та почуттів, може слугувати ефективним інструментом для досягнення зазначеної мети. Проаналізовано наукові напрацювання, які підтверджують значущість впливу пейзажної лірики на формування емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку. У роботі розглянуто літературні твори, у яких описується природа, та їхню здатність викликати у дітей різноманітні емоції.

Здійснено коротку характеристику ліричних творів митців, творча спадщина яких найчастіше вивчається в закладах дошкільної освіти, зокрема поезія Т. Шевченка, Л. Українки, О. Олеся. Узагальнено зміст пейзажної лірики митців, який, на думку авторів статті, представлений окремими ідейно-естетичними лініями: зокрема, акцентується необхідність охорони, захисту та шанування природи; пейзаж розглядається як джерело філософського осмислення буття; підкреслюється значення духовного та морального самовдосконалення; відображається велич і краса світу, а також прагнення до поклоніння природі; розглядаються питання життя і смерті у контексті взаємодії людини і природи.

Ключові слова: емоційна сфера, діти старшого дошкільного віку, дитяча література, пейзажна лірика, ліричні твори Т. Шевченка, Л. Українки, О. Олеся, емоції ліричного героя, почуття, настрій.

Проблема становлення емоційної сфери та її роль у життєдіяльності дитини є одним з найбільш значущих та складних питань у галузі психолого-педагогічних досліджень. У практичній діяльності вихователів закладів дошкільної освіти щоденно виникає необхідність вирішення завдань, пов'язаних з формуванням емоційної компетентності вихованців. Беззаперечно, освітній процес у закладі дошкільної освіти має забезпечувати емоційний комфорт, підтримувати стабільний позитивний психологічний клімат, базуватися на принципах гуманістичного ставлення та особистісно-орієнтованої комунікації усіх учасників. Зазначені умови є запорукою формування життєрадісного, активного, емоційно-позитивного стану дитини, а також в майбутньому її успішної адаптації до шкільного середовища.

Старший дошкільний вік є сенситивним періодом щодо формування всіх емоційних проявів дитини. Важливим ресурсом у формуванні емоційної сфери дітей дошкільного віку є дитяча література, зокрема пейзажна лірика як не просто опис природи, а й відображення емоцій та переживань людини.

Проблематика формування емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку є однією з ключових у сучасній педагогічній науці, про що свідчать численні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. У наукових розвідках дослідників (С. Бадер, К. Борисенко, І. Брецько, К. Крутій, Н. Мельник, О. Попович, Н. Трофаїла, В. Солодухов та інші) обґрунтовано нові концептуальні підходи до формування емоційної сфери дітей дошкільного віку. Педагоги-практики акцентують увагу на тому, що у період старшого дошкільного віку діти переживають суттєві трансформації в емоційній сфері, що є критично важливим етапом їхнього психологічного становлення. Ми суголосні з науковою позицією Н. Ісмаїлової, А. Ревть, С. Тафінцевої, Н. Трофаїли про те, що емоції відіграють ключову роль у процесі соціалізації, забезпечуючи інтеграцію дитини в соціокультурне середовище та формування міжособистісних зв'язків. Емоційний розвиток у цьому віці зумовлений появою нових інтересів, мотивів і потреб, а також формуванням ієрархічної структури мотивації, що стимулює зміни в емоційній сфері.

У науковому дискурсі зарубіжних дослідників (А. Aghaziarati, J. Cliffe, C. Solvason, Z. Rao, J. Wu, F. Zhang, Z. Tian, J. Zheng, S. P. Lajoie, S. Li) емоційна сфера особистості дитини тісно пов'язана із соціально-емоційним розвитком, який визначається як поступовий інтеграційний процес, у межах якого діти набувають здатності до розуміння, переживання, вираження та регуляції емоцій, а також до формування значущих міжособистісних відносин. Ліза Фельдман Барретт у своїй книзі «Як народжуються емоції» констатує, що емоції конструюються у свідомості людини за певними зразками, набутими у результаті світопізнання [15].

Зауважимо, що у контексті формування емоційної сфери дитини важливим є дослідження впливу естетичних предикаторів, до яких належить різноманіття жанрів дитячої літератури, зокрема пейзажна лірика. Вивченням питань впливу дитячої літератури на виховання особистості дитини займаються У. Баран, О. Деркачова, В. Кизилова, Л. Овдійчук, О. Смолінська та інші. Науковці (О. Будугай, Н. Резніченко) переважно зосереджують свою увагу на великоформатних прозових творах дитячої літератури, їхнього впливу на формування загальнолюдських цінностей. Водночас, лірична творчість, зокрема дитяча поезія та її застосування в освітньому контексті, отримує відносно менше дослідницької уваги.

Мета статті полягає у виявленні педагогічного потенціалу пейзажної лірики щодо формування емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку, дослідженні літературних вимірів пейзажної лірики Т. Шевченка, Л. Українки, О. Олеся у контексті наукової проблеми.

Емоційна сфера дітей старшого дошкільного віку – це складний психологічний феномен, що охоплює розвиток соціальних компетенцій,

емоційну регуляцію та поведінку в соціумі, формування міжособистісних відносин, самооцінки та ідентичності.

Згідно з науковими дослідженнями С. Izard [16], R. Harris [14], P. Ekman та D. Cordaro [13] існують основні емоції, які визначають внутрішні переживання особистості та їх зовнішні прояви: інтерес (позитивна емоція, що часто зустрічається у дітей, стимулює розвиток навичок, інтелекту та творчості); радість (відчуття задоволення та впевненості, що сприяє психологічному комфорту); здивування (реакція на несподівані події); сум (відчуття зневіри та ізоляції, що може гальмувати активність); гнів (вираження обурення, контроль над яким важливий для соціального розвитку); відраза (неприємне відчуття, викликане огидними речами); презирство (відчуття зневаги, що може призвести до завищеної самооцінки); страх (відчуття загрози безпеці, що супроводжується непевністю); сором (відчуття незадоволеності собою, що викликає бажання сховатися); провина (переживання, пов'язані з порушенням моральних норм). Ці емоції формують основу емоційного життя людини та впливають на поведінку й взаємодію з навколишнім світом.

У психолого-педагогічних дослідженнях [3; 9; 11] емоційна сфера дітей старшого дошкільного віку розглядається як один з ключових аспектів психологічного розвитку. У цьому віці дитина здатна до сприйняття та розуміння соціальних норм і правил поведінки, встановлення соціальних контактів, розвитку емоційної стійкості та адаптації до різноманітних соціальних ситуацій.

Досліджуючи емоційний та вольовий розвиток дітей дошкільного віку з точки зору нейропсихологічних процесів, що лежать в основі емоційних реакцій, їхньої регуляції та поведінкового вираження, науковиця Н. Компанець констатує [4], що емоції дітей дошкільного віку, як фундаментальна складова особистості, що включає психологічні та фізіологічні аспекти, за умови сприятливого середовища та взаємодії з ним, трансформуються в накопичувальну енергію. Цей процес проходить три етапи: початкове здивування через відчуття, подальший інтерес завдяки органічним почуттям та, нарешті, радість через спостереження та експресивні емоційні комплекси. У результаті, ця енергія виражається в творчій, конструктивній діяльності, яка за своєю суттю є комунікативною.

Нам імпонує думка Н. Дмитріюк та Н. Кордунової, які підкреслювали, що розвиток емоційного інтелекту та емоційної сфери, особливо у дітей дошкільного віку, має психологічне підґрунтя й першорядне значення [1]. Дослідники вважають, що виховання емоцій з раннього віку є ключовим, оскільки успішність навчання та розвитку навичок значною мірою залежить від емоційного ставлення дитини до людей та навколишнього світу. Саме в дитинстві формується більшість емоційних реакцій, зокрема динаміка вираження емоцій, адекватність емоційних відповідей, розвиток співпереживання, здатність до самоконтролю, а також індивідуальні особливості емоційності, тривожності, чутливості та стійкості до розчарувань. Деякі дослідники вважають, що розвиток емоційної сфери дитини

визначається конкретними умовами її виховання. Чим більш різноманітними та насиченими є ці умови, тим краще розвивається емоційний інтелект дитини.

Більшість науковців схильється до думки, що з кожним віковим етапом у дошкільному віці відбувається еволюція емоційної сфери дитини, що характеризується зростанням раціоналізації почуттів та їх підпорядкуванням когнітивним процесам. Ця динаміка зумовлена засвоєнням дитиною моральних норм та їх інтеграцією у регуляцію поведінки. У дітей старшого дошкільного віку відбувається розвиток здатності до розуміння не лише власних емоційних станів, але й емоційних переживань інших. Дитина демонструє здатність до емпатії, співчуття до літературних персонажів, а також до відтворення різноманітних емоційних станів у сюжетно-рольових іграх.

У педагогічній практиці застосовується широкий спектр методів та технік формування емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку, до яких відносимо й ознайомлення, вивчення та декламування віршів, які зазначаються у програмових матеріалах, за якими здійснюється освітній процес закладів дошкільної освіти. Тож одним із напрямів здійснення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є підготовка дітей до літературної просвіти, формування умінь у дітей старшого дошкільного віку сприймати літературні твори та висловлювати власні почуття й емоції. Література для дітей дошкільного віку, демонструючи поліфонію тематико-проблемного спектра, жанрову диверсифікацію, глибинне авторське відчуття та проникнення у внутрішній світ дитини та феномен дитинства, а також високу майстерність наративу, не лише позиціонується як комерційно успішний проєкт на книжковому ринку та завойовує читацьку аудиторію юного віку, але й активно сприяє формуванню нового покоління дітей з різноманітним спектром емоцій та почуттів.

У процесі сприйняття ліричних творів дітьми старшого дошкільного віку відбувається безпосереднє сприйняття, розуміння змісту та вплив твору на особистість дитини. А. Богуш виділяє рівні сприйняття: розуміння предметного змісту, авторського задуму, художніх образів і засобів, осмислення змісту для оцінки прочитаного та розуміння головних ідей. Першою умовою є усвідомлений вибір літературних творів, починаючи з простих, поступово ускладнюючи зміст, обсяг і структуру. Педагог повинен враховувати критерії відбору: відповідність художньому рівню, наявність яскравих та емоційних моментів, достовірність подій і характеристик персонажів, виховну цінність, сюжетну захопливість та позитивну авторську концепцію [2]. За нашим переконанням, дитяча література в цілому та пейзажна лірика зокрема сприяє формуванню певних позитивних емоцій, наприклад радості, задоволення та довіри, які створюють відчуття безпеки та стабільності, допомагаючи дітям сміливо досліджувати світ і засвоювати новий досвід. Ліричні твори також можуть формувати негативні емоції, хоча й можуть викликати дискомфорт, тим самим виконуючи важливу функцію – вони сигналізують про небезпеку або незадоволеність.

Коротко розглянемо приклади пейзажної лірики найбільш вивчених у закладах дошкільної освіти поетів, зокрема, Т. Шевченка, Л. Українки, О. Олеся. Узагальнений аналіз філологічних розвідок творчої спадщини митців дозволяє констатувати, що пейзажна лірика поетів відображає їхні філософські, морально-естетичні та соціально-екологічні погляди, що є важливим для глибшого розуміння її художньої концепції людини та світу. Основний зміст пейзажної поезії виокремлених поетів розкривається через окремі ідейно-естетичні лінії: необхідність оберігати, захищати та любити природу; пейзаж як джерело філософського осмислення життя; духовне (моральне) самовдосконалення; велич світу, його краса та бажання вклонитися природі; життя і смерть у світі людини та світі природи. Зауважимо, що формування емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку під час вивчення поетичних рядків чи-то Кобзаря, чи-то Лесі Українки, є центральним елементом психічної діяльності людини, що відображає її життєву позицію, світогляд та ідентичність [8]. У літературному контексті автори використовують зображення емоцій ліричних героїв як інструмент для створення портретів та розкриття характерів. Це охоплює широкий спектр емоційних станів, включаючи позитивні та негативні, інтенсивні та слабкі, тривалі та короткочасні, з різноманітним змістом та функціональністю.

Багатогранними вимірами щодо формування емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку є поетична творчість Лесі Українки. Протягом ХХ століття творчість письменниці була об'єктом дослідження багатьох літературознавців, серед яких Л. Міщенко, А. Каспрук, М. Мороз, П. Одарченко, С. Павличко, Я. Поліщук, В. Святовець та інші. На думку дослідників, дитячі вірші поетеси вирізняються тим, що вони вміють передати радість, яку відчуває дитина, відкриваючи для себе світ. Позитивні емоції, що виникають під час цього процесу, стимулюють у дитини бажання пізнавати нове, що сприяє її особистому розвитку.

Аналізуючи ліричну спадщину Лесі Українки, неможливо оминати питання відображення пейзажу в її поетичних творах. У своїх ліричних візіях мисткиня акцентувала увагу на зображенні природи, що слугувало тлом для широкого спектру людських почуттів. Володіючи художнім талантом, поетеса з витонченістю та майстерністю відтворювала українські природні мотиви та ландшафти інших країн у своїх ліричних композиціях. Спираючись на попередній досвід української та світової літератури, Лариса Косач, як представник інноваційного типу митця того часу, по-новому інтерпретує та відтворює пейзаж у своїх поезіях. Природа в її творчості постає як вічно жива, творча сила, що перебуває у стані постійних змін, руху, боротьби та протиріч. На основі пейзажних мотивів поетеса створює алегорії значної філософської та художньої глибини, прикладом чого є рядок: «я вийду сама проти бурі і стану – поміряю силу» («У чорную хмару»). Значну увагу в її ліриці приділено морським пейзажам, що дозволяє розглядати письменницю як автора-мариніста. Хоча образ моря не є новим в українській поезії, саме Леся Українка, як спостережлива пейзажистка, збагачує його конкретно-художніми

деталлями, відтворюючи морський пейзаж з урахуванням його різноманітних характеристик.

Поетеса у своїх віршах яскраво змальовує красу рідної природи, вчить дітей бачити її пишність, багатство кольорів і звуків. Вона звертає увагу на різноманітність почуттів, які викликає спостереження за природою. Це особливо помітно у віршах з циклу «В дитячому крузі». Наприклад, у вірші «Літо краснее минуло» Леся Українка показує, як діти згадують літні радощі з настанням зими. Таке порівняння двох пір року дає дитині нові знання та емоції.

Таким чином, пейзажна лірика Лесі Українки є дієвим засобом для формування емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку. Вірші мисткині допомагають дітям усвідомити та виразити свої емоції, розвивають їхню уяву та естетичне сприйняття світу, а також формують екологічну свідомість.

Поціновувачем української природи та її різноманіття був Т. Шевченко, який глибоко відчував красу природи та зображував її у тісному зв'язку з людиною. Дослідження творчості Тараса Шевченка в літературознавчих працях (І. Дзюба, П. Іванишин, Г. Клочек, Т. Мейзерська, Н. Чамата та інші) виявляють різноманітні підходи та методи для розкриття глибини його геніального слова. Доречно зазначити, що в поетичній творчості українського генія образи природи набувають семантичної наповненості лише в контексті їх антропоцентричної інтерпретації, тобто через ідентифікацію або зіставлення з особистісними переживаннями, емоційними станами та подіями з життя людини. Це явище є специфічним принципом символізації, характерним для поетичного дискурсу митця.

У ліричних творах художника природа слугує не лише мальовничим тлом, а й потужним засобом для вираження людських почуттів, емоцій та переживань. Єдність людини та природи особливо яскраво проявляється у таких поезіях українського пророка, як «Садок вишневий коло хати», «Над Дніпровою сагою», «Зацвіла в долині...», «На вгороді коло броду», «Тече вода з-під явора». Поет часто наділяє природу людськими якостями, як, наприклад, у вірші, де вітер «вночі спочиває», а потім «тихесенько в осоки питає». Навіть у пейзажних віршах природа оживає і набуває людських рис. Так, у поезії «Ой діброво – темний гаю!» природа «одягає» гай і діброву, а діброва стає «доненькою» гаю.

Прикладом парадигмального зразку ідилії, який не лише демонструє найвищий рівень майстерності поетичного доробку Т. Шевченка, але й у контексті всієї української літературної традиції дозволяє сформувати у дітей старшого дошкільного віку певний набір емоцій та почуттів, є твір «Садок вишневий коло хати». Детальний аналіз цієї поезії здійснив відомий шевченкознавець Г. Клочек, вказуючи у своїх наукових розвідках на переважаючий ідилічний настрій у цьому вірші [5]. Ми суголосні з думкою українського вченого-літературознавця про те, що цей поетичний твір характеризується лаконічністю та естетичною довершеністю, демонструючи майстерне використання наративних прийомів, що відтворюють атмосферу

вечірнього сільського пейзажу. Вивчаючи з дітьми старшого дошкільного віку вірш, вихователь має здійснювати синкретичне поєднання аудіальних та візуальних образів, створюючи цілісну картину сільської ідилії, де ключовими елементами виступають вишневий сад, звуки хрущів, образи працюючих селян та вечірня зоря. Ці ліричні образи дозволяють формувати у дітей радість, задоволення, спокій, упевненість, цікавість, утіху, безтурботність. Застосування у поезії певних стилістичних засобів та художніх прийомів дозволяє сформувати підґрунтя для створення емоційної атмосфери під час читання вірша, а також сприяє емоційному залученню старшого дошкільника до сприйняття ліричних творів та формуванню відповідного емоційного відгуку.

Зазначене вище дозволяє констатувати, що Шевченкові пейзажі, наповнені яскравими образами української природи, викликають у дітей широкий спектр емоцій: від радості та захоплення до суму та співчуття.

Аналізуючи ранню поезію Олександра Олеся [7] у контексті проблеми нашого наукового дослідження, зауважимо, що творчий наробок поета цього часу характеризується сильним впливом романтичної поетики, де домінуючими елементами виступають лірична емоційність та мелодійність поетичного слова. Це сприяє створенню індивідуалізованого образу духовного пошуку, спрямованого до ідеалів краси та мрії. Пейзажні образи, створені митцем, позбавлені матеріальної конкретики, їх візуальна сфера, відзначаючись мінливістю та калейдоскопічністю, що формується через поетичний текст, не повністю співвідноситься з реальним світом, залишаючись в межах романтичної парадигми та виявляючи певні імпресіоністичні риси.

Особливістю творчості О. Олеся є його здатність передавати складні емоційні стани через прості та доступні образи. Наприклад, у вірші «Зелений шум» поет майстерно відтворює звуки весняного лісу, викликаючи у дітей відчуття радості та оновлення. Образ «зеленого шуму» стає символом пробудження природи, що резонує з дитячим сприйняттям світу. Вірш «Айстри» демонструє, як через опис квітів можна передати ніжність та красу навколишнього світу. Використання яскравих кольорів та порівнянь сприяє розвитку образного мислення дітей, а також формує у них почуття прекрасного. Його твори, такі як «Ялинка», «Снігурі», «Вовчєня» та багато інших, збагачують внутрішній світ дитини, стимулюють її уяву та вчать любити природу й рідну мову. Вірші поета, наповнені яскравими образами природи, сприяють розвитку естетичного сприйняття світу, збагачують емоційний словник та стимулюють уяву. У вірші «Сміються, плачуть солов'ї» письменник передає складну гаму почуттів через контрастні образи. З одного боку, чуємо сміх солов'я, що символізує радість, а з іншого – його плач, що відображає сум. Таке поєднання протилежних емоцій допомагає дітям усвідомити складність людських переживань та розвиває їхню емпатію, здатність співпереживати, співчувати. У поетичному творі «Чом ви, пахучії квіти, не квітнете...» виразно розкривається комплекс негативних емоційних станів, включаючи сум, пригніченість та відчуття самотності.

Отже, пейзажні твори Олександра Олеся є цінним інструментом для

формування емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує значну роль пейзажної лірики у формуванні емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку. Аналіз літературних вимірів цього жанру дозволив виявити, що саме образність, метафоричність, ритмічність та інші художні засоби сприяють глибокому емоційному залученню дітей, збагачують їхній емоційний досвід та розвивають здатність до емпатії. Творча спадщина та пейзажна лірика Т. Шевченка, Л. Українки, О. Олеса, відображаючи красу та різноманітність навколишнього світу, викликає у дітей широкий спектр почуттів – від радості та захоплення до суму та роздумів, тим самим сприяючи формуванню їхньої емоційної зрілості. Залучення дітей старшого дошкільного віку до сприйняття та аналізу пейзажної лірики презентованих поетів сприятиме не лише їхньому емоційному розвитку, але й формуванню естетичного смаку, розвитку уяви та збагаченню мовлення.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері можуть бути пов'язані з вивченням впливу різних видів пейзажної лірики (наприклад, лірика різних епох або різних авторів) на емоційний розвиток дітей, а також з розробкою та апробацією конкретних педагогічних методик, спрямованих на використання пейзажної лірики для формування емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку.

Використана література:

1. Дмитріюк Н. С., Кордунова Н. О. Психологічні проблеми емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку. URL : <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v4/i16/6.pdf>
2. Дошкільна освіта на шляху зростання духовної особистості дитини : метод. посіб. до парціал. програми «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях» / [А. М. Богуш та ін. ; наук. керівник : А. М. Богуш]; Нац. акад. пед. наук України [та ін.]. Київ; Одеса : Юстон, 2024. 363 с.
3. Ісмаїлова Н. Способи формування соціально-емоційного розвитку у дітей дошкільного віку. *Грані*. Науково-теоретичний альманах. 2023. Том 26. № 3. С. 176-181.
4. Компанець Н. М. Розвиток та формування емоційно-вольової сфери у дітей дошкільного віку : науково-методичний посібник. Київ : Актуальна освіта, 2023. 42 с.
5. Клочек Г. Поезія Тараса Шевченка. Сучасна інтерпретація : посібник для вчителя. Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2014. 84 с.
6. Кузьма О. Творчість Лесі Українки в літературознавчому дискурсі ХХІ століття. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія Випуск 1 (45), 2021. С. 542-548.
7. Олесь О. Твори : в 2 т. / упоряд., авт. передм. та прим. Р. П. Радишевський. Київ : Дніпро, 1990. Т. 1: Поетичні твори. Лірика. Поза збірками. З неопублікованого. Сатира. 958 с.
8. Психологія людини: Л. С. Виготський та сучасна наука : зб. ст. / за ред. М. В. Папучі. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. Вип. 1. 127 с.
9. Ревть А. Б. Емоційна сфера дитини дошкільного віку. *Scientific forum: theory and practice of research*. March 10, 2023. Valencia, Kingdom of Spain. Collection of scientific papers "SCIENTIA". Р. 189-191.
10. Соцька О. Від знань та емоцій до екологодоцільної поведінки. *Дошкільне виховання*. 2014. № 11. С. 24-27.
11. Тафінцева С. Емоційний розвиток дітей у психологічній практиці: організаційно-методичні аспекти. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. Психологія. 2022. Вип. 2 (55). С. 39-44.

12. Цуркан І. Романтичний образ природи в творчості Олександра Олеся та європейських символістів. URL : <https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle>
13. Ekman P., Cordaro D. What is meant by calling emotions basic. *Emotion Review*. 2011. Vol. 3(4). P. 364-370.
14. Harris R. D. A Meta-Analysis on Early Childhood Social-Emotional Development. *Child development*. 2012. № 78. P. 183-197.
15. How Emotions Are Made: The Secret Life of the Brain by Lisa Feldman. URL : <https://knigoed.club/964-jak-narodzhujsja-emociyi-liza-feldman-barrett.html>
16. Izard C. E. Forms and functions of emotions: Matters of emotion-cognition interactions. *Emotion Review*. 2011. Vol. 3. P. 371-378.

References :

1. Dmytriuk N. S. & Kordunova N. O. Psykholohichni problemy emotsiinoho rozvytku ditei starshoho doshkilnogo viku [Psychological problems of emotional development of older preschool children] [Electronic resource]. URL : <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v4/i16/6.pdf> [in Ukrainian].
2. Doshkilna osvita na shliakhu zrostantia dukhovnoi osobystosti dytyny: metod. posib. do partial. prohramy «Dukhovno-moralne vykhovannia ditei doshkilnogo viku na khrystyianskykh tsinnostiakh» (2024) [Preschool education on the path of growth of the child's spiritual personality: methodical. manual. to the partial. program "Spiritual and moral education of preschool children on Christian values"] / A. M. Bohush ta in. ; nauk. kerivnyk : A. M. Bohush. Nats. akad. ped. nauk Ukrainy [ta in Kyiv; Odesa : Yuston, 363 p. [in Ukrainian].
3. Ismailova N. (2023). Sposoby formuvannia sotsialno-emotsiinoho rozvytku u ditei doshkilnogo viku [Ways to shape social and emotional development in preschool children]. *Hrani. Naukovo-teoretychnyi almanakh*. Tom 26. Issue 3. P. 176-181 [in Ukrainian].
4. Kompanets N. M. (2023). Rozvytok ta formuvannia emotsiino-volovoi sfery u ditei doshkilnogo viku: naukovo-metodychnyi posibnyk [Development and formation of the emotional-volitional sphere in preschool children: a scientific and methodological manual]. Kyiv : Aktualna osvita. 42 p. [in Ukrainian].
5. Klochek H. (2014). Poeziia Tarasa Shevchenka. Suchasna interpretatsiia : posibnyk dlia vchytelia [Poetry of Taras Shevchenko. Modern interpretation: a guide for teachers.]. Ternopil : navchalna knyha – Bohdan. 84 p. [in Ukrainian].
6. Kuzma O. (2021). Tvorchist Lesi Ukrainky v literaturoznavchomu dyskursi KhKhI stolittia [Lesya Ukrainka's work in the literary discourse of the 21st century]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia Vypusk 1* (45). P. 542-548 [in Ukrainian].
7. Oles O. (1990). Tvory: v 2 t. / uporiad., avt. peredm. ta prym. R. P. Radyshevskiy [Works: in 2 vols. / edited, author, preface and notes by R. P. Radyshevsky]. Kyiv: Dnipro, T.1: Poetychni tvory. Liryka. Poza zbirkamy. Z neopublikovanoho. Satyra. 958 p. [in Ukrainian].
8. Psykholohiia liudyny: L. S. Vyhotskyi ta suchasna nauka (2018) [Human Psychology: L. S. Vygotsky and Modern Science]: zb. st. / za red. M. V. Papuchi. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia. Issue. 1. 127 p. [in Ukrainian].
9. Revt A. B. (2023). Emotsiina sfera dytyny doshkilnogo viku [The emotional sphere of a preschool child]. Scientific forum: theory and practice of research. March, 10 Valencia, Kingdom of Spain. Collection of scientific papers "SCIENTIA". P. 189–191 [in Ukrainian].
10. Sotska O. (2014). Vid znan ta emotsii do ekolohodotsilnoi povedinky [From knowledge and emotions to environmentally friendly behavior]. *Doshkilne vykhovannia*. Issue 11. P. 24-27 [in Ukrainian].
11. Tafintseva S. (2022). Emotsiinyi rozvytok ditei u psykholohichnii praktytsi: orhanizatsiino-metodychni aspekty [Emotional development of children in psychological practice: organizational and methodological aspects]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Psykholohiia*. Issue 2 (55). P. 39–44 [in Ukrainian].
12. Tsurkan I. Romantychnyi obraz pryrody v tvorchosti Oleksandra Olesia ta vevropeiskyykh symbolistiv [Romantic image of nature in the work of Oleksandr Oles and European symbolists]. URL : <https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle> [in Ukrainian].
13. Ekman P. & Cordaro D. What is meant by calling emotions basic. *Emotion Review*. Issue. 3 (4). P. 364-370 [in English].
14. Harris R. D. (2012). A Meta-Analysis on Early Childhood Social-Emotional Development. *Child development*. Issue 78. P. 183-197 [in English].

15. How Emotions Are Made: The Secret Life of the Brain by Lisa Feldman. URL : <https://knigoed.club/964-jak-narodzhujsja-emociyi-liza-feldman-barrett.html> [in English].
16. Izard C. E. (2011). Forms and functions of emotions: Matters of emotion-cognition interactions. *Emotion Review*. Issue. 3. P. 371–378 [in English].

I. NIKOLAESKU, Y. SOLOVEI, A. OMELIANENKO. *Literary dimensions of landscape lyrics in the formation of the emotional sphere of children of elderly preschool age.*

Children's literature in general and landscape lyrics in the perception of preschool children in particular are a powerful object of research in the field of psychological, pedagogical and philological sciences, which contributes to the representation of a special period of formation of the emotional sphere of a child's personality and the transition from preschool age to junior school age.

The article examines the influence of landscape lyrics on the formation of the emotional sphere of children of senior preschool age. The authors of the scientific work emphasize that the emotional component is present in all mental processes and states of a person, forming the basis of any of his activity and sphere of activity. It is emphasized that senior preschool age is sensitive to the formation of the emotional sphere of a child, as a complex psychological phenomenon that encompasses the development of social interaction skills, the ability to regulate emotions and behavior in a team, the formation of interpersonal relationships, as well as the formation of self-esteem and identity.

The emphasis is on the fact that children's literature, with its focus on reflecting a wide range of emotions, states and feelings, can serve as an effective tool for achieving this goal. Scientific developments that confirm the significance of the influence of landscape lyrics on the formation of the emotional sphere of children of senior preschool age are analyzed. The work considers literary works that describe nature and their ability to evoke various emotions in children.

A brief description of the lyrical works of artists whose creative heritage is most often studied in preschool education institutions is provided, in particular, the poetry of T. Shevchenko, L. Ukrainka, O. Oles. The content of the landscape lyrics of artists is summarized, which, in the opinion of the authors of the article, is presented along separate ideological and aesthetic lines: in particular, the need to protect, defend and respect nature is emphasized; the landscape is considered as a source of philosophical understanding of existence; the importance of spiritual and moral self-improvement is emphasized; The greatness and beauty of the world are reflected, as well as the desire to worship nature; the issues of life and death are considered in the context of the interaction of man and nature.

Keywords: emotional sphere, children of senior preschool age, children's literature, landscape lyrics, lyrical works of T. Shevchenko, L. Ukrainka, O. Oles, emotions of the lyrical hero, feelings, mood.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-160.2025.18>

УДК: 371.3:371.13:378.147.31(043.3)

**Олексюк М. П., Горпинюк М. М., Білосевич І. А.,
Цісарук І. В., Шабага С. Б.**

ПРОФЕСІЙНА ДИЗАЙН-ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито питання професійної дизайн-підготовки майбутніх учителів технологій в контексті сучасної освіти. Актуальність теми дослідження зумовлена стрімким розвитком технологій та змін у навчальних програмах, що вимагає впровадження інноваційних